

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการเยียวยาของรัฐ กรณีผู้ประกอบการ ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019¹

ณัฐธิดา มาฉาย²

เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันไม่ค่อยปกติ อันเป็นผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่กินระยะเวลายาวนานมากกว่า 2 ปี ในปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนามากกว่า 199 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 4 ล้านคน จาก 220 ประเทศ นับเป็นโรคติดเชื้อไวรัสที่ก่อให้เกิดการระบาดครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของโลกจนกระทั่งทำให้เกิดผลกระทบในหลายภาคส่วน โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เนื่องจากมาตรการ Lockdown เพื่อป้องกันปัญหาจากการแพร่ระบาด ซึ่งส่งผลให้อุปสงค์และอุปทานทั่วโลกลดลงอย่างกะทันหันและเศรษฐกิจของทุกประเทศเข้าสู่ภาวะถดถอย ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่ต้องขาดรายได้และไม่มีผลกำไร แต่รัฐกลับไม่มีมาตรการในเรื่องการเยียวยาด้านภาษีให้กับผู้ประกอบการกลุ่มนี้ จึงเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจหลายรายต้องปิดกิจการเนื่องจากต้องแบกรับค่าใช้จ่ายทั้งค่าแรงงานและภาระด้านภาษีที่ไม่สมดุลกับรายได้ จนทำให้ในหลายบริษัทจำเป็นต้องลดจำนวนลูกจ้างลง จึงเกิดอัตราการว่างงานเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าช่วงก่อนโควิดถึง 3 เท่าตัว ประกอบกับมาตรการที่ภาครัฐออกมาประกาศล็อกดาวน์ ไตรมาส 2 ปี 2563 ทำให้ตลอดการล็อกดาวน์จำนวนผู้โดยสารนักท่องเที่ยวต่างชาติกลายเป็นศูนย์ แม้รัฐได้มีการออกมาตรการในการเยียวยาในส่วนของการให้แก่อสถานประกอบการ แต่มาตรการดังกล่าวกลับไม่มีความครอบคลุมทุกภาคธุรกิจ ในหลายธุรกิจ เพราะรัฐมีการกำหนดเงื่อนไขในการรับเงินดังกล่าว ทั้งที่ตามหลักความเป็นจริงแล้วผู้ประกอบการธุรกิจทั่วประเทศและเกือบทุกประเภทกิจการได้รับผลกระทบด้านภาระค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ เหมือนกันทุกพื้นที่

นอกจากนี้ ตามกฎหมายที่มีการบังคับใช้อยู่ทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเยียวยาค่าเสียหายก็ไม่ได้มีการกล่าวไว้อย่างชัดเจน หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ประกอบกับประมวลรัษฎากรก็ไม่ได้มีบัญญัติไว้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีการตั้งรับไว้ก่อนล่วงหน้า จึงทำให้ประเทศไทยไม่ได้มีการวางหลักกฎหมายไว้รองรับเป็นการเฉพาะ จึงทำให้กฎหมายที่มีบังคับอยู่นั้นไม่ครอบคลุมจึงทำให้กฎหมายที่ใช้อยู่เพื่อป้องกันหรือควบคุมนั้นเป็นเพียงมาตรการที่ตั้งขึ้นใหม่ การเยียวยาแก่ผู้ประกอบการธุรกิจทุกภาคส่วนจึงเป็นไปอย่างไม่ถ้วน

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับมาตรการเยียวยาของรัฐ กรณีผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และรองศาสตราจารย์เรืองยศ แสนกัณห์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้า ทั้งมาตรการฟื้นฟูด้านสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการ ที่ให้มีการพักชำระหนี้ไว้ก่อน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าอัตราดอกเบี้ยนั้นไม่ได้มีการหยุดพักเช่นเดียวกับเงินต้น ในขณะที่ต่างประเทศมีการเยียวยาผู้ประกอบการ ในลักษณะการเยียวยาที่ความครอบคลุมและชัดเจนแก่ผู้ประกอบการอย่างจริงจังและตรงจุด

แต่อย่างไรก็ดี มาตรการที่ภาครัฐออกมาเพื่อเยียวยาประชาชนนั้นยังคงมีปัญหาว่ามาตรการดังกล่าว มีความเพียงพอต่อผลกระทบที่ประชาชนได้รับหรือไม่ และการเยียวยานั้นมีความครอบคลุมประชาชนทุกคนหรือไม่ อีกทั้งกฎหมายที่รองรับนั้นก็ยังไม่ครอบคลุมกับปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษา ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่งปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาทางภาษีให้แก่ผู้ประกอบการ

เมื่อมีรายได้ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะใด จะเป็นลูกจ้างหรือเจ้าของกิจการ หากมีรายรับเป็นไปตามที่กฎหมายประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการชำระภาษี ไม่ว่าจะเป็นแบบบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารประเทศ และหากผู้ใดตามที่กฎหมายกำหนดไม่ยอมเสียภาษี บุคคลนั้นก็จะมิโทษ ดังนั้นจึงเป็นประเด็นปัญหาว่า ในปัจจุบันผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก ประสบกับปัญหาในการประกอบธุรกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ผู้ประกอบการต้องขาดรายได้ ในขณะที่รัฐบาลออกมาตรการเพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการทางภาษีที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งที่ประกาศเป็นมาตรการทางบังคับและที่เป็นพระราชกำหนดขึ้นเพื่อใช้บังคับ ประกอบกับการที่กระทรวงการคลังจึงได้ออกประกาศ อธิบดีกรมสรรพากร ฉบับที่ 34 เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่ต้องดำเนินการตาม มาตรการสนับสนุนการรับโอนทรัพย์สินหลักประกันเพื่อชำระหนี้ ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 721) พ.ศ. 2564 เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ธุรกิจโดยการช่วยลดภาระภาษีอากรเพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการต่าง ๆ ของสถาบันการเงินที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาวะขาดสภาพคล่องหรือผิดนัดชำระหนี้ซึ่งรัฐบาลได้ออกมาตรการเลื่อนเวลาการชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการและผู้ทำบัญชีที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ระลอกใหม่ที่มีความรุนแรงและสนับสนุนการทำธุรกรรมภาษีทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงช่วยลดความแออัดและความเสี่ยงจาก COVID-19 อีกทั้งยังช่วยเพิ่มสภาพคล่องในมือผู้ประกอบการให้มากขึ้นและนานขึ้น

จากมาตรการที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ารัฐไม่มีมาตรการใด ๆ ที่เกี่ยวกับการเยียวยาทางภาษีให้แก่ผู้ประกอบการ แม้ว่า จะได้มีการตราพระราชกำหนดการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการทางภาษีที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2564 ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือทางด้านภาษีของผู้ประกอบการโดยเฉพาะก็ตาม แต่มาตรการและพระราชกำหนดดังกล่าวข้างต้นของรัฐเป็นเพียงการเยียวยาให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการเพียงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เมื่อเทียบความเสียหายที่เกิดขึ้นในวงกว้างและระยะความเสียหายที่ยาวนานกว่าจะฟื้นตัวเป็นปกติได้ ทั้งที่จุดประสงค์ของการแก้ปัญหา

ภาษีของผู้ประกอบการคือ เพื่อเยียวยาแก่กลุ่มผู้ประกอบการ แต่กลับกลายเป็นว่ามาตรการที่รัฐกำหนดนี้ใช้ได้เพียงเวลาสั้น อีกทั้งยังไม่สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการได้ทั่วทุกกิจการด้วย การออกมาตรการเพื่อช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ประกอบการจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจให้สามารถพัฒนาต่อไปได้ เมื่อพิจารณาสหราชอาณาจักร กลับพบว่าสหราชอาณาจักรมีมาตรการช่วยเหลือภาคธุรกิจและเอสเอ็มอี โดยการที่รัฐบาลยกเว้นค่าธรรมเนียมแก่ธุรกิจขนาดเล็กเป็นเวลา 1 ปี และสนับสนุนทางการเงินแก่ธุรกิจขนาดเล็กประมาณ 700,000 บริษัท บริษัทละ 3,000 ปอนด์ ทั้งนี้ เพื่อให้ภาคธุรกิจและเอสเอ็มอียังคงขับเคลื่อนประเทศได้ภายใต้สถานการณ์นี้

ประเด็นที่สองปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาค่าแรงให้แก่สถานประกอบการธุรกิจ

เนื่องจาก “ค่าแรง” คือ ค่าตอบแทนซึ่งนายจ้างจะต้องจ่ายแก่ลูกจ้างตามที่กฎหมายแรงงานกำหนด หรือเป็นเงินที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันจ่ายเป็นค่าตอบแทนการทำงานตามสัญญาจ้างสำหรับระยะเวลาการทำงานปกติเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนหรือระยะเวลาอื่น ดังนั้นค่าแรงคือภาระหน้าที่อย่างหนึ่งที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่กลับส่งผลกระทบต่อสถานผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นคือ ค่าแรงหรือค่าตอบแทนของลูกจ้างเพราะรายได้ลดลงแต่จำต้องจ่ายค่าจ้างเท่าเดิม เพราะหากไม่จ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้าง ผู้ประกอบการก็จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2541 และด้วยเหตุจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ทั้งลูกจ้างและผู้ประกอบการต่างก็เรียกร้องเพื่อขอให้รัฐบาลเยียวยาในส่วนนี้

ดังนั้นกระทรวงแรงงานจึงได้ออกนโยบายเยียวยาค่าแรงของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ ตามที่รัฐประกาศกำหนด “มาตรการเยียวยา” สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการ “ล็อกดาวน์” ในพื้นที่สีแดงเข้ม 10 จังหวัด 9 อาชีพ ซึ่งเป็นมาตรการที่ให้ความช่วยเหลือระยะเร่งด่วนสำหรับ 3 กลุ่ม คือกลุ่ม “ผู้ประกอบการ” ที่มีนายจ้างอย่าง ม.33 กลุ่มผู้ประกอบการตนเอง ม.39 ม.40 และผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้รับเงินเยียวยาแตกต่างกันออกไป ตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด เป็นเวลา 2 เดือน ด้วยมาตรการดังกล่าวจึงเป็นประเด็นปัญหาว่า การที่รัฐออกมาตรการมาเช่นนี้เป็นการให้ความช่วยเหลือแบบฝนตกไม่ทั่วฟ้าหรือไม่ เพราะความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นนี้เกิดกับผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า มาตรการดังกล่าวนี้ยังไม่มีครอบคลุมของผู้ประกอบการทุกกลุ่ม และไม่สามารถช่วยเหลือค่าแรงให้กับผู้ประกอบการได้เมื่อพิจารณาตามกฎหมายฉบับอื่น ๆ ก็กลับไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับค่าเยียวยาค่าแรงในกรณีที่เกิดเหตุจากสถานการณ์การแพร่เชื้อของโรคไว้ จึงทำให้มาตรการที่ทางรัฐออกมาจึงยังไม่ตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุด

ประเด็นที่สามปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ

รัฐมีมาตรการเยียวยาด้านสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการโดยทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อให้ลูกหนี้ที่เป็นผู้ประกอบการได้พักหรือขยายระยะเวลาการชำระหนี้ รวมถึงการปล่อยสินเชื่อตามโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ โดยพระราชกำหนดการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการ

ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2564 มาตรา 8 บัญญัติว่า “ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินนำไปให้ผู้ประกอบการธุรกิจกู้ยืมตามที่กำหนดในหมวดนี้ ภายในวงเงินไม่เกินสองแสนห้าหมื่นล้านบาท

ธนาคารแห่งประเทศไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินเพิ่มเติมจากวงเงินตามวรรคหนึ่งได้ แต่เมื่อรวมกับวงเงินให้กู้ยืมตามหมวด 2 แล้ว ต้องไม่เกินวงเงินตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง

อัตราดอกเบี้ยในการให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้คิดในอัตราร้อยละศูนย์จุดศูนย์หนึ่งต่อปี”

จากมาตรการดังกล่าวนี้ เป็นประเด็นปัญหาว่า การที่รัฐยังคงคิดค่าดอกเบี้ยแก่ผู้ประกอบการที่กู้เงินอยู่นี้ เหตุเพราะรัฐยังคงเกรงกลัวหรือหวงรายได้ของสถาบันการเงินเป็นหลักมากกว่าห่วงความอยู่รอดของผู้ประกอบการธุรกิจหรือไม่ เนื่องจากมาตรการทางด้านสินเชื่อของรัฐดังกล่าวยังไม่เพียงพอรองรับสถานการณ์ที่ยาวนาน ประกอบกับมีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เป็นจำนวนมากในการจำกัดสิทธิทางด้านสินเชื่อ จึงทำให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงได้ทุกกลุ่มกิจการ อีกทั้งรัฐกลับไม่ระบุแนวทางการปรับลดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อเดิมที่เป็นหลักสำคัญในการปล่อยสินเชื่อแต่อย่างใด เมื่อพิจารณามาตรการของต่างประเทศกลับพบว่าต่างประเทศมีมาตรการการเยียวยาในลักษณะที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนของผู้ประกอบการ อย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่นที่ให้สถาบันการเงินปรับลดดอกเบี้ยหนี้เก่าและให้สินเชื่อใหม่แก่ SME แบบที่ไม่ต้องมีหลักประกัน และไม่คิดดอกเบี้ย และการค้ำประกันสินเชื่อของธุรกิจ SME ที่ได้รับผลกระทบ โดย Japan Federation of Credit Guarantee Corporations (JFG) เป็นผู้ค้ำประกัน 80 - 100 เปอร์เซ็นต์ของสินเชื่อ และเลื่อนการจ่ายภาษีสำหรับธุรกิจและบุคคลที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ เป็นเพราะประเทศญี่ปุ่นคำนึงถึงผลกระทบต่อตัวผู้ประกอบการเป็นหลักสำคัญเหนือกว่ารายได้ของตัวธนาคาร ซึ่งหากประเทศไทยใช้มาตรการเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น เศรษฐกิจของไทยก็จะไม่หยุดชะงักอย่างแน่นอน

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการที่รัฐเยียวยาผู้ประกอบการซึ่งได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้ง 3 ประเด็นปัญหา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาภาษีให้แก่ผู้ประกอบการ
ควรเพิ่มมาตรการเยียวยาทางภาษีให้แก่ผู้ประกอบการ เป็น
ตรากฎหมายตามพระราชกำหนดการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการทางภาษีที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2564 โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วย ดังนี้

1. ให้รัฐออกมาตรการเยียวยาทางภาษีให้แก่ผู้ประกอบการ โดยกำหนดให้ ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบของภาษีเงินได้ 80 เปอร์เซ็นต์ของกำไร สูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท

2. ลดฐานภาษีในการกำหนดจ่าย 20 เปอร์เซ็นต์

3. รัฐบาลยกเว้นค่าธรรมเนียมแก่ธุรกิจขนาดเล็กเป็นเวลา 1 ปี และสนับสนุนทางการเงินแก่ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางตามสมควรแก่รัฐบาลกำหนด โดยให้พิจารณาตามสถานการณ์ร้ายแรงของโรคระบาดโควิด 19 แต่รวมแล้วไม่เกิน 1,000,000 บาท ทั้งนี้เป็นไปตามประเภทของธุรกิจ ที่รัฐบาลจะสั่งกำหนดเพิ่มหรือลดได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาค่าแรงให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ

แก้ไข “มาตรการเยียวยา” สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการล็อกดาวน์ เป็น

ตรากฎหมายตามพระราชกำหนดการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูค่าแรงต่อผู้ประกอบการธุรกิจทางที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2564 โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วย ดังนี้

กำหนด “มาตรการเยียวยา” สำหรับผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทุกพื้นที่ในกลุ่มภาคธุรกิจและเอสเอ็มอีทุกอาชีพที่มีลูกจ้างไม่เกิน 200 คน ได้รับเงินค่าเยียวยาเป็น 3 กลุ่ม คือ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดย่อย เท่ากันทุกกลุ่มอาชีพ

3. ปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาสินเชื่อให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ

แก้ไข มาตรา 8 แห่งพระราชกำหนดการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2564 เป็น

“ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินนำไปให้ผู้ประกอบการกู้ยืมตามที่กำหนดในหมวดนี้ ภายในวงเงินไม่เกินสองแสนห้าหมื่นล้านบาท

ธนาคารแห่งประเทศไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินเพิ่มเติมจากวงเงินตามวรรคหนึ่งได้ แต่เมื่อรวมกับวงเงินให้กู้ยืมตามหมวด 2 แล้ว ต้องไม่เกินวงเงินตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง

อัตราดอกเบี้ยในการให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้คิดในอัตราร้อยละศูนย์ต่อปี”

ควรเพิ่มวรรคในมาตรา 11 เป็น

วรรคสี่ “มาตรการช่วยเหลือภาคธุรกิจ และเอสเอ็มอี ผ่านการให้สินเชื่อโดย หน่วยงานของรัฐ (ธนาคารแห่งประเทศไทย) และสถาบันการเงินอื่น ๆ โดยปรับลดดอกเบี้ยนี้เก่า และให้สินเชื่อใหม่แก่ภาคธุรกิจและเอสเอ็มอีแบบไม่คิดดอกเบี้ย โดยเลื่อนการจ่ายภาษีสำหรับธุรกิจและบุคคลที่ได้รับผลกระทบ”

วรรคห้า “ให้ธนาคารสถาบันการเงินช่วยเหลือภาคธุรกิจให้เข้าถึงสินเชื่อได้ โดยไม่คิดดอกเบี้ยเป็นเวลา 1 ปี”

วรรคหก “ให้เงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าเช่าสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก”

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. **ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2545.

จิราธร ชาติศิริ. “เศรษฐกิจชนบุรีในศตวรรษแห่งจีน.” **วารสารสมาคมประวัติศาสตร์** 39. (2560): 248

จิต เศรษฐบุตร. **หลักกฎหมายแห่งลักษณะละเมิด**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและ

เอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

เฉลิมขวัญ สิทธิภานุวงศ์. “มาตรการในการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการชุมนุมทางการเมือง.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2554

ชุดิกา ญจน์สายอุตสาห. “ปัญหาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560.” **รมยสาร** 16. 3 (กันยายน-ธันวาคม 2561): 59.

นิถมน รัตนะรัต. “แนวทางและหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากกรณีความ

รุนแรงทางการเมือง.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และ**

มนุษยศาสตร์ 5, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558): 297.

รุ่งลักษณ์ แก้ววีเชียร. “การตรวจโรคโควิด-19 โดยวิธี Real-time RT-PCR และ Rapid Antigen Test COVID-

19 Testing by Real-time RT-PCR and Rapid Antigen Test.” **บทความทางวิชาการ**. (สาขาวิชาจุล

ชีววิทยา, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา): 4.

สคณະนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนว

ทางการให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหาย

: กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา.” เสนอต่อกรม

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2553.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ**. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงาน

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. .2551.